

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın Korunan Alan Yönetiminin Değerlendirilmesi

Evaluating protected area management of Battle of Sakarya National Historic Park

Alican Berber^{*1}, Mehmet Somuncu¹

¹Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Sıhhiye-Ankara

Öz: Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürekliliğini ve korunmasını sağlamak amacıyla kurulan, yasalarla ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ve deniz parçalarıdır. Dünya Koruma Birliği (IUCN) korunan alanları altı sınıfa ayırmıştır. Bunlar içerisinde özellikle "Milli Parklar" önde gelen koruma alanlarından. Türkiye'de 2018 yılı itibarıyla 42 tane milli park bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de bu araştırmanın konusu olan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'dır. Tarihi Milli Park, isminden dolayı yaygın bilinen yanlışın aksine Sakarya ilinde değil, Ankara ilinin Polatlı ve Haymana ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı ülkemizin en yeni milli parklarından bir tanesi olan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın alan yönetiminin değerlendirilmesini içerir. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Milli park yetkilileri ve yerel paydaşlar ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, ziyaretçilere anket uygulanarak tarihi milli parka dair farkındalık düzeyleri ölçülmüş ve sahada gözlem yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda milli tarihimiz ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekli alanlar olan Tarihi Milli Park'ın; Uzun Devreli Gelişme Planı'na göre gerekli düzenlemelerin yapıldığı ancak koruma, ulaşım ve tanıtım konusunda eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, korunan alanlar, milli parklar, alan yönetimi, Polatlı, Haymana

Abstract: Protected areas are pieces of land and seas which governed by rules and other effective tools. They are formed to maintain the sustainability and the protection of natural and cultural resources. World Conservation Union (IUCN) has divided the protected areas into six groups. Among these six groups, especially "National Parks" are one of the outstanding protection areas. By the year 2018, there are 42 national parks in Turkey. Battle of Sakarya National Historic Park, which is the subject of this survey, is one of them. Contrary to popular belief, it is not located in Sakarya. It is on the border of Polatlı and Haymana district in Ankara. The purpose of this survey includes the field assessment of one of the newest national parks of our country, Battle of Sakarya National Historic Park. During the survey, qualitative and quantitative research methods are used; face to face meetings are organized with local stakeholders and national park staff. Also, to measure the level of awareness about historic national parks, a visitor questionnaire and a field research are conducted. As a result, it is founded that necessary arrangements about National Historic Park are made according to Long-Term Development Plan. Since it witnessed to the significant events of our national and military history, it should be protected to maintain its original form across generations. However, it is also observed that there are still a couple of deficiencies in terms of protection, transportation and advertising.

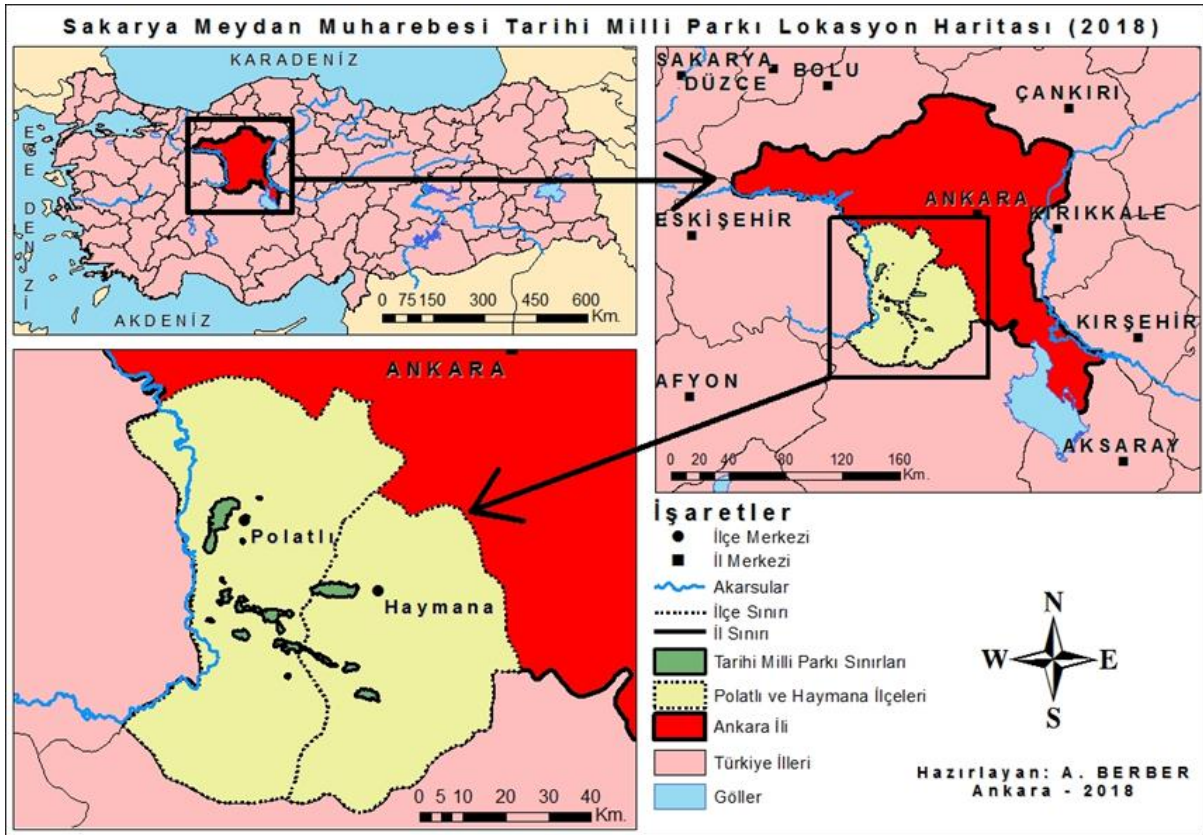
Keywords: Battle of Sakarya National Historic Park, protected areas, national parks, field management, Polatlı, Haymana

* İletişim yazarı: A. Berber, e-posta: alican.07.06.95@gmail.com

1. Giriş

Savaş alanlarını milletlerin hafıza deposu olarak adlandırabiliriz. Türk milletinin hafıza deposunun en önemli parçalarından biri de Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olan Sakarya Meydan Muharebesi'nin geçtiği alanlardır. Bu alanların korunarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekir. Çünkü bu alanların anlamı Türk milleti için savaş yıllarının olumsuz koşullarına rağmen kazanılan başarılar, yapılan fedakârlıklar ve kurulan cumhuriyetin timsali olarak ön plana çıkmaktadır. Savaşlar coğrafi bir ortamda meydana gelirler ve coğrafi faktörler savaş alanlarını oldukça etkilemektedir. Araştırmaya konu olan Sakarya Meydan Muharebesi, Türk tarihi açısından bir dönüm noktasıdır. 13 Eylül 1683 II. Viyana Kuşatması ile başlayan Türk geri çekilmesi yine bir 13 Eylül günü 1921 yılında bu savaş ile durmuş ve yeniden ilerleme başlamıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk, "Başkomutan" yetkisiyle tüm sorumluluğu üstüne alarak bu savaşı yönetmiş, savaşın sonucunda TBMM tarafından Mareşallik rütbesine terfi ettirilmiş ve Gazilik unvanıyla ödüllendirilmiştir. Düşman ilerlemesi Ankara önlerinde durdurulmuş, düşmanı tamamen yurttan kovmak için Büyük Taarruz hazırlıkları yapılmaya başlanmıştır. Bu yönden de bu savaşın sembolik önemi Türk Tarihi açısından çok önemlidir.

Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürekliliğini ve korunmasını sağlamak amacıyla kurulan, yasalarla ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ve deniz parçalarıdır (IUCN, 1994). Dünya Koruma Birliği (IUCN) korunan alanları altı sınıfa ayırmıştır. Bunlar içerisinde özellikle "Milli Parklar" önde gelen koruma alanlarındandır. Türkiye'de 2018 yılı itibarıyla 42 tane milli park bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de bu araştırmanın konusu olan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'dır. Tarihi Milli Park, isminden dolayı yaygın bilinen yanlışın aksine Sakarya ilinde değil, Ankara ilinin Polatlı ve Haymana ilçesi sınırlarında yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı Lokasyon Haritası (2018)

Araştırmada, 2015 yılında Tarihi Milli Park olarak ilan edilen Sakarya Meydan Muharebesi alanlarının korunan alan yönetiminin değerlendirilmesine, ziyaretçi memnuniyetine, mevcut durumunun tespitine ve eksikliklerinin giderilmesine yönelik çözüm ve öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Başkent Ankara topraklarında gerçekleştirilen ve Türk Kurtuluş Savaşı açısından dönüm noktası olan Sakarya Meydan Muharebesi adını coğrafi bir unsur olan Sakarya Nehri'nden almaktadır. Savaş Sakarya Nehri çevresinde gerçekleştiği için bu isimle anılmıştır. Ancak günümüzde Sakarya Meydan Muharebesi denilince maalesef Ankara'da bile akla halen Sakarya ili gelmektedir. 2015 yılında Tarihi Milli Park ilan edilerek koruma altına alınan bölge, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı büyük tarihi olaylara sahne olması ve tanıklık etmesi bakımından oldukça önemli bir alandır. Bu alanın korunması, tanınırlığının artırılması ve farkındalık oluşturulması yukarıda bahsi geçen yanılığının önüne geçilmesi bakımından da önem kazanmaktadır.

Savaş alanlarının korunması ve düzenlenmesi konusunda Doğaner, 2006 yılında yaptığı çalışmada şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur. Doğaner'e (2006) göre: *"Savaş alanları öncelikle bir koruma statüsü içine alınmalıdır. Bunun için en çok uygulanan 'Milli Park' koruma alanıdır. Milli park olan bir savaş alanının başlıca özelliği tarihsel önemidir. Doğal çekicilikler diğer milli parklarda birbirine benzer özelliktedir. Fakat bu mekânlardaki tarihsel olayların benzeri yoktur çünkü her savaş tarafları, sebepleri ve sonuçlarıyla tarihte tektir. Savaş alanının korunmasındaki amaç başlangıçta turizm de değildir. Burası savaşta şehit olan askerlerin mezarıdır. Savaş alanları öncelikle savaşa katılan askerler, aileleri, çocukları ve torunları ve tarih meraklılarının ilgisini çekerken, giderek artan ziyaretçi sayısı karşısında turizme açılmak zorunda kalmıştır."* (Doğaner, 2006:5).

Savaş alanları, savaş sonrası dönemlerde savaşan milletler veya diğerleri tarafından, savaşın izleri, şehitlikler, abideler, siperler ve savaşa ait çeşitli kalıntılar ile merak duyulan yerlerdir (Doğaner, 2006:2). Bu alanlar bazen ülkeler için milli motivasyon sahaları, kimi zaman da ortak tarih bilinci kazandırmada kullanılan araçlardır. Hangi amaçlarla olursa olsun, tarihi yerler dünyanın pek çok yerinde en çok ziyaret edilen, merak duyulan mekânların belki de başında gelmektedirler (Zaman ve Coşkun, 2012:119).

2015 yılında milli park ilan edilerek koruma altına alınan Sakarya Meydan Muharebesi alanları, Türk Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olarak nitelendirilen tarihi savaşın yaşandığı mekândır. Tarihi savaşın gerçekleştiği alandaki siperler, mevziler, şehitlikler, savaşta kullanılan binalar ve diğer maddi kalıntılar söz konusu milli parkın ana kaynak değerleridir.

Güngör, 2010 yılında yaptığı çalışmada; *"Sakarya Meydan Muharebesi'nin tarihini okuyan ve o bölgeye seyahat eden bir kişinin, tarihin ve coğrafyanın ağırlığını gördükten sonra, bugün dilimizde alaycı bir anlamda kullanılan 'Vatan, Millet, Sakarya...' sözlerini pek kullanmayacağını düşünüyorum."* demiştir (Güngör, 2010:48). Bu bakımdan bu araştırma Tarihi Milli Park'ın mevcut korunan alan yönetimini değerlendirmek, ziyaretçi memnuniyetini ölçmek, farkındalık düzeyini artırmak ve eksiklerini tespit ederek öneriler sunması bakımından önem taşımaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın genel amacına uygun olarak, aşamalı bir yöntem izlenmiş ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu düşünülen nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır.

Çalışmada ilk olarak, korunan alanlar, milli parklar, tarihi sit alanları ile alan yönetimi gibi kavramlar hakkında literatür taramasına gidilmiş ve taranan literatür bilgileri Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı doğrultusunda değerlendirilerek bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

İkinci aşamada, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı detaylı bir şekilde incelenmiş; alan yönetimi ve mevcut durum hakkında irdelenmesi gerekli sorular hazırlanmıştır.

Hazırlanan sorular ile alandaki yerel paydaşlardan Polatlı Tarihi Alanlar (POTA) Tanıtım Merkezi Başkanı ve alandan asıl sorumlu olan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı Müdürlüğü'ndeki yetkililerle yarı yapılandırılmış sorulara bağlı kalınarak yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplanan tüm veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiş ve bu analizlerden elde edilen bulgular sonucu Tarihi Milli Park ziyaretçilerine uygulanacak anket soruları hazırlanarak; ziyaretçilerin alan hakkındaki farkındalık düzeyleri, alana dair beklentileri ve memnuniyet düzeylerini ölçme yoluna gidilmiştir.

Üçüncü aşamada; milli parkın tanınırlığı, korunurluğu, farkındalık düzeyi ve kullanımı konusunda bilgi toplama amacıyla Tarihi Milli Park ziyaretçilerine anket uygulanmıştır. Anket çalışmasında araştırmanın evrenini Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nı ziyaret eden ziyaretçiler oluşturmaktadır. Anketler, 14 parça araziden oluşan Tarihi Milli Park içerisinde, yetkililerden elde edilen bilgiye dayanılarak, ziyaretçilerin en sık uğradığı bölüm olan Duatepe'de gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması için 2018 yılının ilkbahar mevsimi ve ziyaretçilerin en kalabalık olduğu hafta sonu günleri tercih edilmiştir. Anket çalışmasının evreni tespit edilirken; yetkililerden elde edilen bilgilere göre 2017 yılında alanı ziyaret eden toplam ziyaretçi sayısı esas alınmıştır. Anketin 10.000 ila 15.000 kişilik evrende; %10 örneklem hatası gözetilerek örneklem büyüklüğüne karşılık gelen 95 ziyaretçi üzerinde uygulanması öngörülmüştür (Baş, 2013:43). Anket uygulama sürecinde katılımcıların ankete katılmaları tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Farklı meslek ve yaş gruplarından 95 katılımcıya milli parkla ilgili 30 adet soru yöneltilmiştir. Kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan anket formları ile katılımcıların milli park hakkındaki bilgi, görüş ve değerlendirmelerine ulaşılması; bu yolla milli parkla ilgili mevcut algının ve eksikliklerin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Elde edilen verilerin analizi için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmış; tanımlayıcı istatistiklerin Frekans Testleri ile yordanması sonucunda, verilen cevaplardaki önemli yığılımların tespiti sağlanmıştır.

Son olarak Tarihi Milli Park'ın alan yönetimi ve mevcut durumunun tespiti için saha araştırmasında yerinde gözlem tekniği kullanılmış, farklı zamanlarda gerçekleştirilen bu gözlemlerde yerel halk, yetkililer ve Tarihi Milli Park ziyaretçileriyle de görüşmeler gerçekleştirilerek milli parkın kaynak değerlerinin hali hazır durumu, kullanımı ve mevcut sorunlarının irdelenmesine dair bulgulara ulaşmak mümkün olmuştur.

3. Araştırma Bulguları

3.1. Alandaki Yerel Paydaşlardan Polatlı Tarihi Alanlar (POTA) Tanıtım Merkezi Başkanı ile Yarı Yapılandırılmış Sorulara Bağlı Kalınarak Yapılan Derinlemesine Görüşmeden Elde Edilen Bulgular

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın korunan alan yöntemi konusunda, alandaki yerel paydaşlardan birisi olan Polatlı Belediyesi'ne bağlı Polatlı Tarihi Alanlar (POTA) Tanıtım Merkezi Başkanı ile 1 Şubat 2018 tarihinde yarı yapılandırılmış sorulara bağlı kalınarak derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeden elde edilen bulgulara göre alandaki ziyaretçi sayısı, ziyaretçi profili, alan yönetimine ilişkin mevcut projeler ve problemlerin neler olduğu konusunda bilgi sahibi olunmuştur.

Görüşmeden elde edilen bulgulara göre Polatlı Belediyesi, okullardaki öğrencilerin Tarihi Milli Parka gelmesi için Valilik ile temas kurarak yazışmalar gerçekleştirmiş, Valilik de İl Milli Eğitim Müdürlüğü vasıtası ile İlçe Eğitim Müdürlüklerine Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'na gidilip dolaşılması ile ilgili yazılar göndermiştir. 2017 yılı içerisinde 14 bin civarında ziyaretçi POTA tarafından Tarihi Milli Park alanlarında dolaştırılmıştır. Bu ziyaretçilerin büyük çoğunluğunu ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri oluşturmaktadır. Yetkililerle yaptığımız görüşmelere göre bu sayılar buranın potansiyelinin oldukça altında olduğunu göstermektedir.

Ayrıca Polatlı Belediyesi, alana dikkat çekmek ve farkındalık yaratmak amaçlı 2017 yılında ücretsiz olarak "Friglerden Cumhuriyet'e Balonla Yolculuk Projesi"ni gerçekleştirerek önemli bir adım atmıştır. Bu

proje kapsamında da 2 bin civarında ziyaretçi hem Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nı hem de Gordion Antik Kenti'ni havadan balonla dolaşma imkânı yakalamıştır.

Tarihi Milli Park'ta alan yönetimi bakımından ne gibi problemlerin olduğunu sorduğumuzda yetkililerden şu bilgiler edinilmiştir:

“Evet, şuanda alan yönetimi açısından sıkıntılar var. Milli Parklar alan yönetimi bakımından tabi daha tam buraya Uzun Devreli Gelişme Planını uygulamadıkları için ulaşım konusunda da sıkıntılar var. Ne yazık ki şuanda bu alanı dolaşmak istediğinizde hem Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı hem de Gordion Antik Kenti'ne gitmek isterseniz taksinin dışında, özel ulaşımın dışında ulaşım yok. Ha bu olmayacak mı? Olacak. Bizler aynı zamanda Gordion Antik Kenti'ni UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne taşımaya çalışıyoruz. Bakanlıkla birlikte görüşmeler halindeyiz. Şuanda aynı zamanda eğitim çalışmaları yapıyoruz Ankara ve Polatlı'da eğitim çalışmaları yapıyoruz. Bunlar zaten zamanla kendiliğinden oluşacaktır diye düşünüyorum.” (K.K. 2018).

14 bölümden oluşan ve parçalı yapıda olan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı alanları ile ilgili *“En çok hangi alanlar ziyaret ediliyor?”* diye sorduğumuzda ise yetkililerden şu cevaplar alınmıştır:

“Şimdi tabi Tarihi Milli Park çalışması olarak buralar her ne kadar 2015 yılında milli park olarak ilan edildiyse de bu alandaki çalışmalar eskiye dayanıyor. Eskiden milli park öncesinde yapılan anıtların hepsi ana yol üstünde yani Ankara-Eskişehir yolu çevresinde, Polatlı'da yer aldığı için şuanda da halen bir alışkanlık olarak insanlar bu alanları ziyaret ediyorlar. Bunlar da; Duatepe, Gordion, Zafer Anıtı, Sakarya Şehitliği, işte açılırsa Kartaltepe, Ankara'ya doğru Malıköy ve Alagöz Karargâhı gibi yerler daha çok ziyaret ediliyor. Milli Parkta her ne kadar alan yönetimi oluşturulsa bile bu Milli Parkı 2 günde anca dolaşabiliyorsunuz.” (K.K. 2018).

Yerel halkın bilinci ve insanların alana bakış açısını sorduğumuzda şu bilgiler elde edilmiştir:

“Yerel halk, tabi daha önceden böyle bir çalışma yapılmadığı için, insanlarımız her ne kadar Sakarya Meydan Muharebesi'nin burada yapıldığını bilse bile o alanları dolaşmadığı için tam olarak kafalarında canlandıramıyorlardı. Ama bizim yaptığımız çalışmalarla gerek okullarda gerekse bireysel yaptığımız çalışmalarla insanlar yavaş yavaş o bilince ulaşıyor.” (K.K. 2018).

Polatlı Belediyesi'nin alandaki faaliyetlerinin haricinde savaşın geçtiği diğer bir ilçe olan Haymana'daki durumu sorguladığımızda ise yetkililerden şu cevap alınmıştır:

“Bu savaş tabi iki ilçenin topraklarında olmuş yani Polatlı ile Haymana'yı ayırmak imkânsız, bunu kimse ayırmamalı biz de öyle yapıyoruz. Bu savaş ve milli mücadele hepimizin. Dedelerimizin verdiği bir savaş. Onun için de Haymana da bu işi yapıyor ama Haymana'nın şansızlığı var tabi. Yol arterlerine uzak Haymana... Bizde çünkü hem karayolu var hem normal tren geliyor, hem de hızlı tren. Bütün ana arter yollar, ulaşım arterleri burada ama Haymana da zengin bir tarihe sahip. Aynı zamanda Haymana kaplıcalara, dünyanın en iyi kaplıcalarına, termal sularına sahip bir ilçemiz. Haymana da çalışmalar yapıyor. Haymana da bu işten nasiplenecek yani tanınırlığını artıracak diye düşünüyorum.” (K.K. 2018).

“Ziyaretçilerin gelmeden önceki ve geldikten sonraki bilinçleri nasıl? Buranın bir Milli Park olduğunu biliyorlar mı?” diye sorduğumuzda ise şu cevabı alıyoruz:

“Tabi ziyaretçilerin birçoğu bu konudan habersiz. Buraya geldiklerinde, burayı dolaştıklarında kendileri de şaşırıyorlar açık söylemek gerekirse. Hep şunu söylüyorlar. Neden şimdiye kadar gelmedik? Neden buraları bilmiyoruz diyorlar Ankara'dan gelenler özellikle. Buradan, bu yoldan geçiyorduk, bu anıtları görüyorduk falan deyip kendi kendine kızanlar var. Tabi burada vatandaşın yanında bizim de büyük bir ihmalemiz söz konusu. Buraları tanıtmamışız, anlatmamışız. Ama bu hızla olacaktır inşallah. Burada yaşanmış

olayları anlattığınız zaman, Karatepe'deki Halide Edip Adıvar'ın anılarını, Kazım Özalp'in anılarını anlattığınız zaman ziyaretçilerimiz de duygulanıyorlar..." (K.K. 2018).

Polatlı Tarihi Alanlar (POTA) Tanıtım Merkezi'nin ne zaman kurulduğu ve Milli Parkla olan ilişkisini sorguladığımızda yetkililerden şu cevaplar alınmıştır:

"POTA savaşın başladığı günün yıl dönümü olan 23 Ağustos 2014'te Polatlı Belediyesi bünyesinde kuruldu. Milli Parkla ilişkimiz şu yönde; gezdirdiğimiz alanlar, görev yaptığımız bütün alanlar Milli Park'a bağlı. Aynı zamanda da Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı çünkü Kültür ve Turizm Bakanlığı bu Milli Park alanlarının hepsini tarihi sit alanı olarak ilan etti. Bu da çok önemli bir gelişme. Yani biraz mevzuat farklılığı var ama aynı zamanda Milli Parkla birlikte bu alanlar tarihi sit alanı olarak ilan edildi. Ama ne yazık ki tarihi sit alanı ilan edilmiş olmasına rağmen bilinçsizlikten ve yönetim kadrosunda bulunan ilgili insanların tarih bilinci eksikliğinden dolayı şuanda gittiğiniz zaman Duatepe'nin karşısında Basrikale mevzilerinde iş makineleri çalışıyor. Tarihi sit alanı olmasına rağmen, Milli Park sınırları içerisinde olmasına rağmen ne yazık ki durum böyle... Ama mutlaka duyarlı bir yönetici çıkacaktır üst düzeyden ve mutlaka bunu durduracaktır diye düşünüyorum." (K.K. 2018).

3.2. Alan Yönetiminden Sorumlu Milli Park Yetkilileri ile Yarı Yapılandırılmış Sorulara Bağlı Kalınarak Yapılan Derinlemesine Görüşmeden Elde Edilen Bulgular

9 Mart 2018 tarihinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne bağlı 9. Bölge Müdürlüğü'nde Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Park Müdürlüğü yetkilileri ile yarı yapılandırılmış sorulara bağlı kalınarak yapılan derinlemesine görüşmede aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tarihi Sit Alanı ve Milli Park ilan edilmesine rağmen 19 Kasım 2017 tarihinde basına ve medyaya yansıyan haberlere göre Basrikaletpe'de kamyon ve dozerlerle taş ocağı çalışması gerçekleştirilmiştir (Foto 1). Çalışmalar şikâyet üzerine durdurulmuştur ancak 1 Şubat 2018 tarihinde görüşme yapmak için alana gidildiğinde kazı çalışmalarının halen devam ettirildiği gözlenmiştir. Bu iznin kimden alındığı ve koruma alanı olmasına rağmen bu durumun neden engellenemediği sorulduğunda Milli Park yetkilileri:

"Bunu Maden İşleri Genel Müdürlüğü ile konuşman gerekiyor. Tarihi Sit Alanı olarak ilanı bizden sonra ve durdurma kararını o dönemde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü alırdı. Milli Parkın ilanından önce alınmış olan mevzilerin ruhsat süreleri geçerli. 2009'da ruhsatını almışlar. 2019'a kadar ruhsatları varmış. 2019'a kadar mevzuatımıza göre biz Milli Parklar olarak müdahale edemiyoruz." demişlerdir.

Foto 1. 19 Kasım 2017 tarihli Milliyet Gazetesinin Ankara ekinde Tarihi Milli Park alanlarındaki kazı çalışması ile ilgili haber.

Sakarya Meydan Muharebesi alanlarının Milli Park ve Tarihi Sit Alanı olarak ilan edilmeden önceki mevcut statüsünün sorgulandığı soruya yetkililer şu yanıtı vermişlerdir:

“Biz burayı Milli Park ilan etmeden önce; 1 sene boyunca arazi çalışmaları, etüt çalışmaları ve sayısal verilerin analizini yaptık. Bazı alanlar askeriye koruması altındaydı. Askeriye elinde olan Duatepe, Kartaltepe, Gazitepe ve Merkez Şehitlik milli parkın ilanı ile birlikte askeriye devir alındı. Onların dışında hazineye ait olan, özel mülkiyete ait alanlar vardı. Milli parkımız vatandaşlar sıkıntı yaşamamasın diye parçalı yapıda ve 14 bölümden oluşacak şekilde ilan edildi. Askeri alanların dışında herhangi bir statüsü yoktu.” (Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Park Müdürlüğü Yetkilisi, 2018).

Milli Park ilanından önceleri Kartaltepe'deki anıtın rölelerinin kaldırıldığı ve günümüzde Milli Park alanlarında güvenliğin olup olmadığı sorulduğunda; yetkililer ziyarete açık olan tüm alanlarda bekçilerin bulunduğunu ve Merkez bölümünde de 4 tane güvenlik görevlisinin hizmet verdiğini belirtmişlerdir.

Milli Park yetkililerinden elde edilen bilgilere göre jeoradar çalışmalarında gelinen son aşamada bugüne kadar 115 şehitlik tespit edilmiştir. Anıtları ve yolları tamamlanıp ziyarete açılan şehitlikler ise Mangal Dağı Şehitliği, Eski Polatlı Şehitliği, Sakarya Köyü 12. Grup Şehitliği, Evliyafakı Şehitliği, Kışla Hastanesi Şehitliği ve İkiztepe Şehitlikleri'dir. Bunlardan sadece İkiztepe'ın yolu henüz yapılmamıştır.

Yetkililer, yerel halkın milli park çalışmasından önce pek bilgi sahibi olmadığını, olanlarınsa azınlıkta olarak yaşlı vatandaşlar olduğunu söylemişlerdir. Ancak yerli halkın şuan destek olacak şekilde hareket ettiklerini ve araziye gidildiğinde köylerden yöre halkının desteğini aldıklarını belirtmişlerdir. Polatlı ve Haymana Kaymakamlıkları, Polatlı ve Haymana Belediyeleri, Polatlı Belediyesi bünyesinde kurulan POTA, Topçu Okulu Komutanlığı ve muhtarlıklar alanda Milli Parklar'a yardımcı olan kurum ve kuruluşlardır.

Milli Park yetkililerinin belirttiğine göre Duatepe, Polatlı Merkez bölümü, Zafer Anıtı, Gazitepe İnlere ve Haymana'da Mangal dağı en çok ziyaret edilen alanları oluşturmaktadır. Yetkililer, alan kılavuzu eğitimi hazırlıklarının yapıldığını ve ulaşım alt planına göre güzergâhlarda yöre insanından seçilen kişilerin eğitileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca Tarihi Milli Park'ın eğitim amacına uygun hizmet verdiğini ve geliştirilecek alanların olduğunu ifade etmişlerdir.

Milli Parklar olarak alanın farkındalığı ve tanıtımı için başta Ankara olmak üzere ne gibi çalışmaların yapıldığı sorulduğunda yetkililer; tanıtım broşürleri, kitapçıklar, haritalar, 13 Eylül'de devlet törenleri, öğrenci ve yöre halkı yürüyüşleri, Haymana'da her yıl Sakarya Meydan Muharebesi Sempozyumu, Haymana'da gece yürüyüşleri ve sosyal medya hesaplarından bilgilendirmelerin yapıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca Tarihi Milli Park'ta tüm alanlar için isim panosu ve tanıtım panolarının bulunduğunu ancak boş olan panoların içinin hazırlandığını ifade etmişlerdir.

Milli Park yetkilileri ile yapılan görüşmede savaşın geçtiği iki ilçeden biri olan Haymana'da; Polatlı'daki gibi bir tarihi alanlar tanıtım merkezi olup olmadığı sorgulandığında olumsuz yanıt alınmıştır.

Tarihi Milli Parkı yetkilileri, bu koruma çalışması en az 10 yıl önce yapılmış olsaydı daha çok bilgi ve bulgu toplanabileceğinden, daha çok şeyin korunabileceğinden söz etmektedirler. Günümüzde savaşın canlı tanıklarına veya savaşın etkilerini henüz unutmamış insanlara rastlanılmasının son derece güç olduğunu ifade etmişlerdir. Yetkililer, savaş alanları hakkında bilgi toplamak ve bulgu elde etmek için köylerde yaşlı insan arayışındadırlar. Bunca yıl bulunan parçalar ve kalıntılar bilinçsizlik nedeniyle ne yazık ki hurdacılara satılmıştır. Alanda yürütülen çalışmalarda bulunan kalıntıların ise Milli Parkların alanda açacağı kapsamlı müzelerde sergileneyeceği belirtilmiştir. Yetkililer ayrıca Polatlı Tarihi Alanlar (POTA) Tanıtım Merkezi'nin de bağış yoluyla kendi müzesini oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

Milli Park'taki yetkililer son olarak, Milli Park'ın Uzun Devreli Gelişme Planı'nın, Genel Müdürlükteki Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı ile sahada birlikte yürütülen çalışmalarının bir ürünü

olduğunu belirtmişlerdir. Hazırlanan bilgilendirme panolarında da bilgi yazısının yanı sıra içinde sosyal tesisleri, şehitlikleri, siperleri ve mevzileri gösteren krokilerin meydana getirildiğini ve bu çalışmaların da zamanla alana yansıtacağını ifade etmişlerdir.

3.3. Milli Park Ziyaretçileriyle Yapılan Anket Çalışmasından Elde Edilen Bulgular

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın tanınırlığı, korunurluğu, farkındalık düzeyi ve kullanımı konusunda bilgi toplama amacıyla Tarihi Milli Park ziyaretçilerine anket uygulanmıştır. Uygulanan anket yönteminin içeriğiyle ilgili detaylı bilgiler araştırmanın yöntemi bölümünde bahsedildiği için burada tekrarlanmayacaktır.

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ziyaretçileriyle gerçekleştirilen anket çalışmasının ilk bölümünde katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri incelenmiştir. Bu bağlamda katılımcıların % 60,0'ı kadınlardan oluşurken % 40,0'ı da erkek ziyaretçilerden oluşmaktadır. Ankete katılanların % 27,4'ü 18-24 yaş aralığında iken, % 43,2 gibi büyük bir bölümü 25-44 yaş aralığındadır. 45-64 yaş aralığındaki ziyaretçilerin oranı %22,1 iken, 65 yaş ve üzeri ziyaretçilerin oranı ise % 7,4'lük bir paya sahiptir. Bu oranlara göre katılımcıların yarısına yakın bir kısmının 25-44 yaş aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

Ankete katılan ziyaretçilerin % 9,5'i ilk ve ortaokul mezunu iken, % 24,2'si Lise mezunu, % 41,1'lik bölümü ise üniversite mezunudur. % 25,3'ü ise yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitim durumuna sahiptir. Tarihi Milli Park ziyaretçilerinin yaklaşık % 90,6'lık bir bölümünün lise ve üzeri eğitim düzeyinde olması bu oranlardan da görüldüğü üzere ziyaretçilerin eğitim seviyesinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca katılımcıların 4'te 1'inin yüksek lisans ve doktora seviyesinde olması da dikkat çekici bir istatistik olarak ön plana çıkmaktadır.

Ankete katılan ziyaretçilerin % 16,8'i memur iken, % 1,1'i esnaf, % 22,1'i ise özel sektör çalışanıdır. Geri kalan % 9,5'i ev hanımı, %11,6'sı emekli, % 29,5'i ise öğrencidir. % 9,5'lik kısım ise meslek olarak diğer seçeneğini işaretlemiştir. Buradan alana gelen ziyaretçilerin dağılımında en fazla payın yaklaşık % 30 gibi bir oranla öğrenci grubu olduğu görülmektedir. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı kaynak değer zenginliği ve eğitsel amaçlı gezilere uygunluk bakımından değerlendirilmesi gereken önemli bir alandır.

Ankete katılan ziyaretçilerin aylık gelirlerini ele aldığımızda ziyaretçilerin % 31,6'sı yok seçeneğini belirtirken, % 4,2'si 800-1400, % 17,9'u 1401- 2000, % 13,7'si 2001-3000, %17,9'u 3001-5000, %14,7'si ise 5000 ve üzeri seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu durum da Tarihi Milli Parkın her gelir seviyesinden ziyaretçiye hitap ettiğini göstermektedir. Katılımcıların aylık gelir seviyesi oranlarını ele aldığımızda en büyük paya sahip olan oranın yok seçeneği olduğu ve bu yok olarak işaretleyen grubun da yoğunlukla öğrencilerden kaynaklandığı görülmektedir. Ancak aylık gelirini 3000 ve üzeri olarak işaretleyen katılımcıların oranı da toplamda % 32,6'lık bir paya sahiptir. Şüphesiz ki bu durum ankete katılan Milli Park ziyaretçilerinin önemli bir kısmının refah düzeyinin yüksek olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum aynı zamanda eğitim seviyesinin yüksek oluşu ile de doğru orantılı olarak ifade edilebilir.

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nı ziyaret eden katılımcıların geldikleri yerlerin neresi olduğunun il ve ilçe bazında sorgulandığı sorulara alınan yanıtlara bakıldığında en büyük oranın % 76,8'lik bir pay ile Ankara olduğu görülmüştür.

Katılımcıların Ankara haricinde alana geldikleri şehirlerin yayılışına bakıldığında; Edirne'den İzmir'e, Erzincan'dan Mersin'e bir dörtgen oluşturduğu ve 13 farklı şehirden geldikleri görülmektedir. Anket uygulanan 95 katılımcıdan 73'ü Ankara'dan gelmektedir. Sayısal bakımdan Ankara'yı çevresindeki illerden 4 katılımcı ile Kırıkkale ve 3 katılımcı ile Konya takip etmektedir. Bunları izleyen Bursa'dan 3, Edirne ve İstanbul'dan ise ikişer katılımcı bulunmaktadır. Bahsi geçen iller haricinde Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nı ziyaret eden katılımcıların geldikleri diğer iller ise birer kişi ile Eskişehir, Denizli, İzmir, Zonguldak, Sakarya, Mersin, Niğde ve Erzincan'dır.

Tarihi Milli Parkı ziyarete Ankara'dan gelen 73 katılımcının, geldikleri ilçelerin sayısal dağılımına bakıldığında; 22 kişi ile Polatlı'nın, 19 kişi ile Çankaya'nın ve 14 kişi ile Gölbaşı'nın öne çıktığı görülmektedir. Ankara'dan gelen katılımcılardan 22 tanesinin Polatlı ilçesinden gelmesi yaşadıkları yere yakın olması, hafta sonu rekreasyon faaliyeti olarak değerlendirilmesi ve misafirlerini gezdirmesi ile ilişkilendirilebilir. Gölbaşı ilçesinden gelen katılımcıların fazla olma sebebi ise okul gezisi kapsamında turla bu alana gelen üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri yerleşke ve kaldıkları yurdun Gölbaşı'nda olmasından kaynaklanmaktadır.

Ankete katılan ziyaretçi grubunun, ziyaretlerini kimlerle birlikte gerçekleştirdiğine bakıldığında; katılımcıların yarısına yakın bir kısmının (% 45,3) ziyaretini aileleri ile birlikte gerçekleştirdiği görülmektedir (Çizelge 1). Ziyaretini aileleri ile birlikte gerçekleştiren katılımcıları, % 35,8'lik payla kalabalık bir grupta birlikte yani okul gezisi ya da tur grupları ile ziyaretini gerçekleştirdiğini ifade eden katılımcılar takip etmektedir. Birkaç kişiden oluşan arkadaş grubuyla ziyarete geldiğini belirten katılımcıların oranı %12,6 iken, bireysel olarak geldiğini belirten katılımcıların oranı ise % 6,3'tür (Çizelge 1).

Çizelge 1. Ziyaretin kimlerle birlikte gerçekleştirildiği konusunda verilen cevapların dağılımı.

Ziyaretinizi kimlerle birlikte gerçekleştiriyorsunuz?	Sayı	Yüzde (%)
Bireysel	6	% 6,3
Aile	43	% 45,3
Birkaç Kişiden Oluşan Arkadaş Grubuyla	12	% 12,6
Kalabalık Bir Grupla (Okul Gezisi ya da Tur Grupları)	34	% 35,8
Toplam	95	% 100,0

Ankete katılan, Tarihi Milli Park ziyaretçilerinin bu alana hangi ulaşım şekli ile geldiğine dair cevap aranan soruda; katılımcıların yarısından fazlasının (% 52,6) özel araç ile geldikleri görülmektedir (Çizelge 2). Şüphesiz ki bu durum 14 parça araziden oluşan Tarihi Milli Park'ın Duatepe bölümünün Ankara-Eskişehir yolu güzergâhında yer alması ve ulaşım, otopark vs. bakımından en avantajlı konumda olmasından kaynaklanmaktadır. Özel araçtan sonra ulaşım bakımından en fazla tercih edilen vasıtalar % 31,6'lık oranla otobüs ve % 15,8'lik oranla minibüstür (Çizelge 2). Alana bu vasıtalar ile ulaşan ziyaretçilerin ise daha çok okul gezisi ya da kalabalık tur grupları ile gelen katılımcılar olduğu gözlenmektedir. Ziyaret edilen alana ulaşım şekli bakımından tren, otostop ve diğer seçeneklerini ise hiçbir katılımcı işaretlememiştir.

Çizelge 2. Ziyaret edilen alana hangi ulaşım şekli ile geldiğine dair verilen cevapların dağılımı.

Ziyaret ettiğiniz alana hangi ulaşım şekli ile geldiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Özel Araç	50	% 52,6
Otobüs	30	% 31,6
Minibüs	15	% 15,8
Toplam	95	% 100,0

Alana ulaşım imkânlarının yeterli olup olmadığına dair soruya katılımcıların % 53,7'si ulaşım imkânlarının yeterli olduğu görüşünü belirtmiştir. Katılımcıların % 46,3'ü ise ulaşım imkânlarının yetersiz olduğu görüşündedir. Alana ulaşım imkânlarının yeterlilik oranı dağılımının hemen hemen dengede olduğu söylenebilir. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, 14 parça araziden oluşmaktadır. Ziyaretçilerin ve tur gruplarının en yoğun olarak ziyaret ettikleri bölüm ise bu anket çalışmasının gerçekleştirildiği Duatepe bölümüdür. Duatepe bölümüne ulaşım yolları her ne kadar diğer bölümlere göre daha avantajlı durumda olsa da ulaşım milli park içerisinde önemli bir problemdir. Özel araç ve yahut planlı tur grupları haricinde alana ulaşımı gerçekleştiren düzenli herhangi bir vasıta bulunmamaktadır.

Katılımcıların Tarihi Milli Park hakkındaki farkındalık ve bilgi düzeylerine bakıldığında ankete katılan ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğunun (%90,5), Sakarya Meydan Muharebesi alanlarının Türk Kurtuluş

Savaşı'ndaki tarihi önemini bildikleri görülmektedir (Çizelge 3). Bu durum ziyaretçilerin eğitim seviyelerinin yüksek oluşu ile ilgilidir. Yukarıda da bahsedildiği üzere ankete katılan ziyaretçilerin % 90,6'lık bir bölümü lise ve üzeri eğitim seviyesindedir.

Çizelge 3. Sakarya Meydan Muharebesi alanlarının Türk Kurtuluş Savaşı'ndaki tarihi öneminin bilinirliğine dair sorulan soruya verilen cevapların dağılımı.

Sakarya Meydan Muharebesi alanlarının, Türk Kurtuluş Savaşı'ndaki tarihi önemini biliyor musunuz?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	86	% 90,5
Hayır	6	% 6,3
Fikrim Yok	3	% 3,2
Toplam	95	% 100,0

Katılımcıların % 60'ı alanı ziyaret etmeden önce alan hakkında araştırma yapmadığını, % 40'ı ise araştırma yaptığını belirtmişlerdir.

Katılımcılara, ziyaretlerinden önce Sakarya Meydan Muharebesi'nin yapıldığı alanların tarihi bir "Milli Park" olarak ilan edildiğinden haberlerinin olup olmadığına dair sorulan soruya katılımcıların yarı yarıya cevap verdiği görülmektedir. Katılımcıların % 50,5'i bu alanın Milli Park ilan edildiğinden haberdar iken, % 49,5'i Milli park ilanından haberdar olmadığını belirtmiştir (Çizelge 4). Bu durum Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın Türkiye'de son ilan edilen milli parklarından bir tanesi olmasından ve daha tanıtım faaliyetlerinin yeterince yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Zira araştırma sürecinde yapılan gözlemlere göre daha Ankara'da dahi buranın tarihi bir milli park olarak bilinirliğini geçtik; isminden dolayı yaygın bir yanlış olarak Sakarya Meydan Muharebesi'nin Sakarya ilinde yapıldığının zannedilmesi coğrafi ve tarihi eğitim bilinci bakımından eksiklerin olduğunu gözler önüne sermektedir.

Çizelge 4. Ziyaretlerinden önce katılımcıların, Sakarya Meydan Muharebesi'nin yapıldığı alanların tarihi bir "Milli Park" olarak ilan edildiğinden haberlerinin olup olmadığına dair sorulan soruya verilen cevapların dağılımı.

Ziyaretinizden önce Sakarya Meydan Muharebesi'nin yapıldığı alanların tarihi bir "Milli Park" olarak ilan edildiğinden haberiniz var mıydı?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	48	% 50,5
Hayır	47	% 49,5
Toplam	95	% 100,0

Ankete katılan ziyaretçilerin Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı hakkındaki bilgilerini nereden edindiklerinin sorgulandığı çoklu yanıtı soruya katılımcıların büyük bir kısmının en fazla kitap (% 35,4) seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Kitap seçeneğini izleyen cevap ise % 20,8 ile sosyal medya seçeneğidir. Onu da % 12,3 ile alan rehberi, % 9,2 ile tanıtım broşürü, % 8,5 ile basın/televizyon, % 7,7 ile tanıtım panoları ve % 6,2'lik oranla diğer seçeneği izlemektedir. Alan rehberi seçeneğini işaretleyen katılımcılarda şüphesiz ki alanı rehber eşliğinde gezmeleri etkili olmuştur. Katılımcıların Tarihi Milli Park hakkındaki bilgilerini en fazla kitaplardan öğrendiğini belirtmelerini takip eden ikinci en fazla işaretleme ise sosyal medya seçeneğidir. Tanıtım panoları, tanıtım broşürü, basın/televizyon gibi tanıtım faaliyetlerinin ise buradan çıkan sonuca göre daha fazla insana ulaştırılması ve ön plana çıkartılması gerekmektedir. Ayrıca alanda daimi hizmet verecek olan alan rehberleri için Milli Park yetkilileri ile yapılan görüşmeye göre alan kılavuzu eğitimi hazırlıkları yapılmış, ulaşım alt planına göre güzergâhlarda yöre insanından seçilen kişilerin eğitimi ile ilerleyen süreçte hizmet vermeye başlanacağı bildirilmiştir.

Tarihi Milli Park'ın ziyaretine, kullanımına ve eksikliklerine dair aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Öncelikli olarak "Milli Park" kavramının ziyaretçiler tarafından nasıl ele alındığı ve açıklandığı sorusuna

verilen yanıtlara bakıldığında; alanın öncelikli olarak tarihi olayların gerçekleştiği yer/alan kimliği ile ön plana çıktığı (% 45,8), aynı zamanda koruma alanı özelliği taşıması gerektiği (% 24,6) ifade edilmektedir (Çizelge 5). Gezi ve piknik yeri ile eğlenme–dinlenme amaçlı orman alanı seçeneklerinin direkt olarak hiç işaretlenmemiş olması; ziyaretçiler tarafından buradaki tarihi milli parkın, diğer milli parklara göre farklı kaynak değerlere sahip olduğunun bilincinde olduklarını göstermektedir (Çizelge 5). Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, kaynak değerleri tarihi olay ve yerler ile savaş alanları-kalıntıları olan milli parkların Türkiye’deki başlıca örneklerinden bir tanesidir. Burası aynı zamanda vatan uğrunda kanlarını döken şehitlere ev sahipliği yapmaktadır. Milli Park kavramının ziyaretçiler tarafından ne ifade ettiğinin sorgulandığı soruda işaretlenen diğer seçenekler ise doğal alan (% 8,5), tarihi eskiye dayanan mesire yeri (% 9,3) ve hepsi (% 11,9) seçenekleriyle ifade edilmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. “Milli Park” kavramının ziyaretçiler tarafından nasıl ele alındığı ve açıklandığı sorusuna verilen çoklu yanıtların dağılımı.

“Milli Park” Kavramı sizin için ne ifade ediyor?	Sayı	Yüzde (%)
Koruma Alanı	29	% 24,6
Doğal Alan	10	% 8,5
Gezi ve Piknik Yeri	-	-
Tarihi Eskiye Dayanan Mesire Yeri	11	% 9,3
Eğlenme - Dinlenme Amaçlı Orman Alanı	-	-
Tarihi Olayların Gerçekleştiği Yer/Alan	54	% 45,8
Hepsi	14	% 11,9

Ankete katılan ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğunun (% 76,8) Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ile Gordion Antik Kenti ve Midas Tümülüsü’nü birlikte ziyaret etmek için bu alana gelmiş oldukları görülmektedir (Çizelge 6). Bu durum Çanakkale’ye giden ziyaretçilerin Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ile birlikte Troya Tarihi Milli Parkı’nı beraber ziyaret etmesine benzemektedir. Her ikisinde de antik kentler, kalıntılar, tarihi olay ve yerler ile savaş alanları ve kalıntıları birbirine yakın bir bölgede yer almaktadır. Gordion Antik Kenti ve Midas Tümülüsü gibi Unesco Dünya Mirası Listesi’ne aday olan bir alanın Tarihi Milli Park’a komşu olması bölgenin cazibesini arttırmaktadır. Katılımcıların % 23,2’lik bir dilimi ise sadece Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı’nı ziyaret etmek için bu alana geldiğini ifade etmiştir (Çizelge 6).

Çizelge 6. Ankete katılan ziyaretçilerin seçeneklerden hangisini ziyaret etmek için bu alana geldiği sorusuna verilen cevapların dağılımı.

Hangisini ziyaret etmek için bu alana geldiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı	22	% 23,2
Sakarya M. M. Tarihi Milli Parkı ile Gordion Antik Kenti ve Midas Tümülüsü	73	% 76,8

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı 14 parça araziden oluşmaktadır. Bunların arasında ziyaretçilerin ve tur gruplarının en fazla uğradığı, düzenleme, koruma ve altyapının en yeterli olduğu yerler Duatepe – Kartaltepe Bölümü ile Polatlı Merkez Bölümünde yer almaktadır. Ayrıca Tarihi Milli Park dışında kalan ancak Tarihi Milli Park bakımından noktasal kaynak değeri oluşturan yerler de vardır. Bunlar ise Alagöz Köyü ve Karargâh Müzesi, Malıköy İstasyonu, Halide Edip Adıvar Müzesinin bulunduğu Sakarya (Tırnaksız) Köyü ve Ahırlıkuyu Köyü’dür. Ziyaretçilere Sakarya Meydan Muharebesi ile ilgili alanlardan hangilerini ziyaret ettiklerinin sorgulandığı birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği soruda şüphesiz ki tam katılımın olduğu en büyük pay anketin yapıldığı Duatepe’dedir (% 37,3). Duatepe’yi sırasıyla Sakarya Zaferi Anıtı (% 21,2), Sakarya Şehitliği (% 18,0), Malıköy İstasyonu (% 11,8), Alagöz Karargâh Müzesi (% 9,4) ve diğer (% 2,4) seçeneğinde belirtilen Basrikaletepe Mevzileri ile POTA Müzesi takip etmektedir.

Duatepe, 14 parça araziden oluşan Tarihi Milli Park'ta; Ankara-Eskişehir yolu güzergâhında yer alması, ulaşım, otopark vs. bakımından en avantajlı konumda bulunması sebebiyle ziyaretçilerin ve tur gruplarının en yoğun ziyaret ettiği (% 37,3) alanların başında gelmektedir. Bu nedenledir ki bu araştırmanın da önemli bir parçasını oluşturan anket çalışmasının Duatepe 'de gerçekleştirilmesi tercih edilmiştir. Polatlı Merkez Bölümünde yer alan Sakarya Zaferi Anıtı (% 21,2) ve Sakarya Şehitliği (% 18,0) Tarihi Milli Park ilanından önce bu alanlarda askeriye tarafından ilk koruma altına alınan ve düzenlemesi yapılan yerlerdendir. Ancak Polatlı Merkez Bölümü, şehir içerisinde yer alması sebebiyle yol üstünde bulunan Duatepe'ye göre daha az ziyaret edilmektedir. Yine de tur ile gelip bu alanı gezen kabilelerin uğramadan geçemeyecekleri yerlerdendir. Ankara ve çevresinden gelip Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nı ve Gordion Antik Kenti/Midas Tümülüsü'nü gezmek isteyen ziyaretçiler için; Polatlı Belediyesi Tarihi Alanlar Tanıtım Merkezi'nin (POTA) rehberlik hizmeti bulunmaktadır. Tarihi Milli Park'ın 13850 Ha'lık alan kaplaması ve 14 parça araziden oluşması, ziyaretçilerin tüm alanları gezebilmesi için en az 2 gününü ayırması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Uzun Devreli Gelişme Planına bağlı olarak zaman içerisinde Tarihi Milli Park'ın diğer bölümlerinin de düzenlemeleri ve alt yapı çalışmalarının tamamlanmasıyla ziyaret edilebilir hale gelen alanlar çeşitlilik kazanacaktır.

Ziyaretçileri bu alana çeken sebeplerin sorgulandığı soruya verilen yanıtlara bakıldığında ise en büyük etkenin tarihi olayları yerinde görme isteği (% 51,5) olduğu görülmektedir (Çizelge 7). Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği soruda 95 katılımcıdan 70 tanesi kendilerini bu alana çeken sebebi tarihi olayları yerinde görme isteği ile ifade etmiştir (Çizelge 7). Her ne kadar buranın tarihi bir milli park olarak ilan edildiğinden katılımcıların yarısına yakınının haberi olmasa da, bu durum bu alanın taşıdığı kaynak değerinin tarihi olaylar olması ile ilişkilidir. Tarihi olayları yerinde görme isteğini takip eden diğer yanıtlar ise yeni yerler görme isteği (% 16,9) ile özel ilgi alanına girmesi (% 12,5) seçenekleridir (Çizelge 7). Daha önceden gelmiş olanların tavsiyeleri (% 8,1), yazılı ve görsel medyada yer alan yazı ve haberler (% 4,4), tanıtım faaliyetleri (% 4,4) ve diğer (% 2,2) seçenekleri ise diğerlerine göre göreceli olarak daha az işaretlenmiştir (Çizelge 7). Özellikle medyada yer alan haberler ve tanıtım faaliyetleri gibi seçeneklerin bu kadar az işaretlenmiş olması bu tür faaliyetlerin eksikliğinin ve yeterince ziyaretçilere ulaştırılmadığının bir göstergesidir.

Çizelge 7. Ziyaretçileri bu alana çeken sebeplerin sorgulandığı soruya verilen cevapların dağılımı.

Sizi buraya çeken sebepler nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Sayı	Yüzde (%)
Yazılı ve Görsel Medyada Yer Alan Yazı ve Haberler	6	% 4,4
Daha Önceden Gelmiş Olanların Tavsiyeleri	11	% 8,1
Tarihi Olayları Yerinde Görme İsteği	70	% 51,5
Yeni Yerler Görme İsteği	23	% 16,9
Özel İlgi Alanına Girmesi	17	% 12,5
Tanıtım Faaliyetleri	6	% 4,4
Diğer (Belirtiniz)	3	% 2,2

Katılımcıların yarısından fazlası, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'na devletin yeterli ilgiyi göstermediğini (% 52,6) düşünürken. Tarihi Milli Park'a devletin yeterli ilgiyi gösterdiğini (% 26,3) ve bu konuda fikrinin olmadığını (% 21,1) belirtenlerin oranı ise birbirine yakın seviyelerdedir (Çizelge 8).

Çizelge 8. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'na devletin yeterli ilgiyi gösterip göstermediğinin sorgulandığı soruya verilen cevapların dağılımı.

Sakarya M. M. Tarihi Milli Parkı'na devletin yeterli ilgiyi gösterdiğini düşünüyor musunuz?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	25	% 26,3
Hayır	50	% 52,6
Fikrim Yok	20	% 21,1

Kurtuluş Savaşı'nın yapıldığı tarihi alanların günümüzde yeterince korunup korunmadığının sorgulandığı soruya ise katılımcıların % 61,1'i bu alanların korunmadığını düşündüklerini ifade etmiştir. Savaşın gerçekleştiği tarihi alanların korunduğunu düşünenlerin oranı ise % 32,6 seviyesindedir. % 6,3'lük bir dilim ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Ankete katılan ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu (% 83,2) Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın yeterince tanıtılmadığını belirtmişlerdir. Tarihi Milli Park'ın tanıtım çalışmalarını yeterli bulanların oranı ise % 9,5'tir. % 7,4'lük dilim ise bu konuda fikri olmadığını beyan etmiştir. Ayrıca Tarihi Milli Park'ın yönlendirme ve bilgilendirme levhalarını katılımcıların yarısından fazlası yetersiz (% 51,6) bulmaktadır. Ankete katılan ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğunun ziyaret ettikleri alandaki planlama, düzenleme, bilgilendirme gibi konulardan memnun kaldıkları (% 70,5) görülmektedir. Ancak Milli Park ve çevresindeki tesisleşmeyi ise katılımcıların çoğu yeterli bulmamaktadır (% 60,0).

Tarihi Milli Park'ta öncelikli olarak ihtiyaç duyulan hizmetlerin neler olduğunun sorgulandığı soruda katılımcıların çoğu (% 43,8) ulaşımı öncelikli ihtiyaç olarak ifade etmiştir (Çizelge 9). Bu seçenekleri sırasıyla tuvalet (% 18,2), ticari hizmetler (% 12,4), sağlık birimleri (% 10,7), diğer (% 8,3) ve otopark (% 6,6) seçenekleri izlemiştir (Çizelge 9). Diğer (% 8,3) seçeneğindeki açık uçlu yanıtlara bakıldığında ise büfe, rehber, kafe, bilgilendirme panoları, sinevizyon ile tanıtım gibi cevaplar verildiği görülmüştür.

Çizelge 9. Tarihi Milli Park'ta öncelikli olarak ihtiyaç duyulan hizmetlerin neler olduğunun sorgulandığı soruya verilen cevapların dağılımı.

Sakarya M. M. Tarihi Milli Parkı'nda öncelikli ihtiyaç duyulan hizmetler nelerdir?	Sayı	Yüzde (%)
Otopark	8	% 6,6
Ticari Hizmetler	15	% 12,4
Tuvalet	22	% 18,2
Sağlık Birimleri	13	% 10,7
Ulaşım	53	% 43,8
Diğer	10	% 8,3

“Ziyaret ettiğiniz alanda herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?” Sorusuna ise katılımcıların % 86,3 gibi büyük bir kısmı “Hayır” derken; herhangi bir sorunla karşılaştığını belirtenlerin oranı % 13,7'dir. Bu sorunların ise neler olduğuna bakıldığında; ulaşım, alan rehberi, bilgilendirme tabelaları, milli parkın girişinde görevlinin bulunmaması ve alanın istismar edilmeye açık olduğu, yolların daha iyi bir hale getirilmesi, yeni düzenlemenin tarihi dokuyu bozduğu, içilecek temiz suyun olmaması, tuvalet eksikliği ve Basrikaletepe yakınlarındaki taş ocağının varlığı gibi yanıtların alanla ilgili karşılaşılan başlıca sorunlar olduğu görülmektedir.

“Ziyaretiniz sonunda Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ile ilgili neler hissettiniz?” Sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu “Ecdadımızla gurur duydum” (% 33,7) ve “Duygulandım” (% 30,8) gibi seçenekleri işaretlemiştir (Çizelge 10). Tarihimiz konusunda bilinçlendiklerini belirtenlerin oranı % 21,3 iken keyifli vakit geçirdiğini belirtenlerin oranı ise % 11,8'dir (Çizelge 10). Birden fazla seçeneğin

işaretlenebileceği soruda % 2,4'lük bir kısım ise diğer seçeneğini de işaretlemiştir (Çizelge 10). Diğer seçeneğinde belirtilen yanıtlar ise “Elimizde tutmamız, korumamız ve geliştirmemiz gereken mükemmel bir tarihi kültürel mirasımız olduğunu bir kez daha anladım.”, “Bir gazi oğlu olarak onurla gezdim.”, “Bunların öğrenilmesinin zorunlu olması gerektiğini hissettim.” ve “Şimdiye kadar hissetmediğim duyguları yaşadım.” Yanıtlarıdır.

Çizelge 10. Ziyaretleri sonunda Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ile ilgili neler hissettiklerinin sorgulandığı soruya katılımcıların verdiği cevapların dağılımı.

Ziyaretiniz sonunda Tarihi Milli Park ile ilgili neler hissettiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Duygulandım	52	% 30,8
Tarihimiz Konusunda Bilinçlendim	36	% 21,3
Keyifli Vakit Geçirdim	26	% 11,8
Ecdadımızla Gurur Duydum	57	% 33,7
Diğer	4	% 2,4

Ankete katılan ziyaretçiler, “Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı alanlarını ziyaret ettikten sonra Polatlı ve Haymana ilçelerini de ziyaret etmek ister misiniz?” Sorusuna % 72,6 oranında “Evet” seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu durum da Tarihi Milli Park alanlarını sınırları içerisinde bulunduran Polatlı ve Haymana ilçelerine; Tarihi Milli Park’ın katma değer sağlaması bakımından önemli bir çıkarımdır.

“Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ziyaretinizden memnun kaldınız mı?” Sorusuna katılımcıların neredeyse tamamına yakını (% 97,9) olumlu yanıt vermiştir. % 2,1’lik bir dilimi oluşturan 95 katılımcıdan 2 tanesi ise ziyaretinden memnun kalmadığını ifade etmiştir. Bu durum Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı’nın ziyaretçiler bakımından memnuniyet düzeyinin oldukça yüksek ve tatmin edici olduğunu gözler önüne sermektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı 14 parça araziden oluşmaktadır. Ayrıca Tarihi Milli Park sınırları dışında kalan ancak Tarihi Milli Park bakımından noktasal kaynak değeri oluşturan yerler de bulunmaktadır. Ziyaret edilen alanlar arasında ziyaretçileri en çok etkileyen yerin neresi olduğuna cevap aranan sadece tek seçeneğin işaretlenmesinin istendiği soruda, % 66,3'lük bir oranla Duatepe açık ara en etkileyici yer olarak belirtilmiştir. Duatepe’yi ise etkileyicilik bakımından takip eden mekân % 20,0 ile Sakarya Şehitliği’dir. Sakarya Şehitliği’ni ise % 8,4 ile Sakarya Zaferi Anıtı, % 3,2 ile Malıköy İstasyonu ve % 2,1 ile Alagöz Karargâh Müzesi takip etmektedir.

Son olarak; “Ziyaret ettiğiniz bu alanları başkalarına da tavsiye eder misiniz?” Sorusuna 95 katılımcıdan 94’ü olumlu yanıt vermiştir.

3.4. Saha Çalışmasındaki Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular

Araştırma süreci kapsamında farklı tarihlerde 3 defa alana gidilmiştir. Buna bağlı olarak yapılan saha araştırmasında yerinde gözlem yapma imkânı doğmuş ve birinci elden önemli bulgular elde edilmiştir.

Anket çalışmasının yapılacağı Duatepe’ye ulaşımı sağlayacak herhangi bir ulaşım hizmeti bulunmadığından, 3 saatlik yürüme mesafesi sonucu anket yapılacak alana varılmıştır. Bu yolculuk boyunca alana dair gözlemler yapılmış ve çeşitli bulgular elde edilmiştir. Yol boyunca alana ulaşımı sağlamak için Milli Parklar ve Karayolları tarafından gerekli yönlendirme tabelalarının uygun yerlere konulduğu görülmüştür (Foto 2-3-4). Ayrıca Polatlı Belediyesi’nin de bu toprakların Milli Park ilan edildiği bilgisini içeren tanıtım panosu Polatlı çıkışında Ankara-Eskişehir yolu kenarında yer almaktadır (Foto 5).

Foto 2-3-4: Yönlendirme tabelaları

Foto 5: Milli Park ilanı ile ilgili tanıtım panosu

Kasım 2017 tarihinde basından ve medyadan takip edilen haberlere göre Duatepe'nin karşısında yer alan Basrikale Tepe mevzilerinde kamyon ve dozerler ile kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Foto 1). İlgili kişilerin şikâyetleri üzerine bu çalışmalar o dönemde durdurulmuştur ancak 1 Şubat 2018 tarihinde sahaya gidildiğinde bu alanların Tarihi Milli Park ve Tarihi Sit alanı ilan edilmesine rağmen kazı çalışmalarının devam ettirildiği gözlenmiştir. "Son savunma hattı" olan Basrikaletepe'deki bu durum; 9 Mart 2018 tarihinde alan yönetiminden sorumlu milli park yetkilileri ile görüşme sırasında dile getirilmiştir. Yetkililer şuanda maalesef çalışmaların devam ettiğini ve ruhsatlarının son tarihi olan 2019 yılı sonuna kadar mevzuatları gereği Milli Parklar olarak müdahale edemeyeceklerini ifade etmişlerdir.

11 Mart 2018 tarihinde ziyaretçilere yönelik anket çalışmasını gerçekleştirmek üzere alana gidildiğinde "Son savunma hattı" olan Basrikale Tepe'deki kazı çalışmalarının son sürat devam ettirildiği gözlemlenmiştir (Foto 6-7). Alanda anket yaparken görüşülen bazı vatandaşlar Basrikale Tepe'deki kazı çalışmaları için "Şu işi babam yapsa affetmem!" diyerek sitemlerini dile getirmiştir.

Duatepe'ye ulaşmak için Türk Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktasına tanıklık etmiş ve koruma altına alınmış bölgede ilerlerken; yol kenarındaki "Dikkat Maden Ocağı İş Makinası ve Araç Çıkabilir" yazılı tabelanın yer alması geçmişten bugüne bu alanlara ne denli sahip çıkılmış olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir (Foto 8-9).

Foto 6-7: 11 Mart 2018 tarihinde Basrikale Tepe'de sürdürülen kazı çalışmalarının durumu

Foto 8-9: Basrikale Tepe Mevzilerinde gerçekleştirilen kazı çalışması ve yol üzerindeki “Maden Ocağı !” tabelası.

Duatepe Anıtı'na giden yol üzerinde Necmettin Halil Onan'ın Çanakkale Savaşı ile özdeşleşen “Bir Yolcuya” şiirinin sözleri tanıtım panolarına yazılmıştır. Bu panolar alana giden ziyaretçilere buradaki milli parkın tarihi özelliğini vurgulamaktadır.

Duatepe'nin Sakarya Meydan Muharebesi içerisinde moral ve stratejik anlamda özel bir anlamı bulunmaktadır. Duatepe Türk genel karşı taarruzunda, düşmandan geri alınan ilk tepedir. Duatepe, Viyana önlerinden başlayan geri çekilmenin sona erdiği bir dönemeç, düşmanın Ege Denizi'ne dökülünceye kadar kovalandığı, sonu aydınlık bir sürecin başlangıç noktasıdır (Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, 2016)

Tarihi Milli Park UDGP'ye göre Duatepe'deki “Muharebeyi dürbünle izleyen Mustafa Kemal” heykelinin (Foto 11), savaş tarihi açısından yanlışlığa sebebiyet vermemesi için fotoğrafın çekildiği yer olan Zafertepe'ye yani Karapınar Karargâh Bölümü'ne taşınması gerekmektedir. Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere Türk Ordusu'nun tüm komuta kademesi, taarruzu Duatepe'den değil, Zafertepe'den izlemiştir (Koç,2015). Bu nedenle bu anıt burada yanlış bilgilendirmeye yol açmaktadır. Alanı rehber eşliğinde gezen ziyaretçiler bu durum konusunda bilgilendirilirken; bireysel olarak aileleri ve arkadaş grupları ile gelen ziyaretçiler için bu durum yanlışlığa sebep olmaktadır.

Foto 10-11: Solda Duatepe Zafer Anıtı (Fevzi Çakmak, Gazi Mustafa Kemal, İsmet İnönü), sağda “Muharebeyi dürbünle izleyen Mustafa Kemal” heykeli

Duatepe'de ziyaretçilerle yapılan anket çalışmasında alana daha önceden gelmiş olan bazı ziyaretçiler, anma törenleri için düzenlenen oturma yerlerinin alanın tarihi dokusunu bozduğu yönünde şikâyetle bulunmuşlardır (Foto 12-13).

Foto 12-13: Anma törenleri için düzenlenen oturma yerleri ve ziyaretçilerle yapılan anket çalışmasından bir görünüm.

17 Mart 2018 tarihinde 3. defa alana gidildiğinde de Tarihi Milli Parkla ilgili yerinde gözlemler yapılmış ve bulgular elde edilmiştir. Türk ordusunun “Son savunma hattı” olan Basrikale Tepe’deki kazı çalışmalarının halen durmaksızın devam ettirildiği görülmüş ve bu durum; gerek Türk genel karşı taarruzunda düşmandan geri alınan ilk tepe olan Duatepe’den gerekse “Son savunma hattı” olan Basrikale Tepe mevzilerinin içerisinde görülmüştür (Foto 14-15-16-17).

Foto 14-15: Duatepe’den “Son savunma hattı” olan Basrikale Tepe mevzilerinin ve arkasında Polatlı İlçesinin görünümü

Foto 16-17: Türk Ordusunun “Son savunma hattı” olan Basrikale Tepe mevzileri

Basrikale Tepe Mevzileri, Basrikaletepe Polatlı meskûn mahalinin 10 km. batısında; Duatepe’nin 3 km. doğusunda yer almaktadır. Burası bir bakıma Türk ordusunun son savunma hattıdır. Yani aslında Türklerin 2. Viyana Kuşatması’ndan itibaren başlayan geri çekilme süreci bu hatta son bulmuştur.

10 Eylül 1921 tarihinde başlayan genel karşı Türk Taarruzu Basrikale mevzilerinde bulunan mürettep grubun 3 tümeni ile başlamış, Basrikaletepe'den Duatepe'ye taarruz eden 38'inci Alay birçok şehit vermesine rağmen o gün öğleye doğru Duatepe'yi bir daha vermemek üzere düşmandan geri almıştır. Kahraman mürettep grup ve 38'inci Alay'ın anısına bu birliğin mevzileri aslına uygun olarak Topçu ve Füze Okulu Komutanlığı tarafından Ağustos 2007 tarihinde yeniden inşa edilmiştir (Sakarya MMTM UDGP, 2016).

Ancak Türk ordusunun "son savunma hattı" adı verilen bu bölge henüz kamulaştırılmamıştır. Bu sebeple de maalesef tarih bilincinden yoksun kişilerce tahrip edilmektedir (19-20).

Foto 18-19: Türk ordusunun "Son savunma hattı" olan Basrikale Tepe mevzilerinden hemen yakınındaki kazı çalışmalarının görünümü

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Türk milleti açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir alan olan Tarihi Milli Park'ın; Uzun Devreli Gelişme Planı'na göre gerekli düzenlemelerin yapıldığı ancak koruma, ulaşım ve tanıtım konusunda eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın önemli bir eğitim ve turizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Tarihi savaşın gerçekleştiği alandaki siperler, mevziler, şehitlikler, savaşta kullanılan binalar ve diğer maddi kalıntılar söz konusu milli parkın ana kaynak değerleridir. Tarihi Milli Park'ın ana kaynak değerlerini oluşturan unsurları korumak, eski kuşakların fedakârlıklarını anımsamak ve gelecek kuşaklara miras olarak bırakmak kuşkusuz ki insan unsurunun eğitimi ve bilinçlenmesi ile mümkündür. Savaş alanları ve anıtları bu eğitimde önemli bir rol oynayabilir (Güngör, 2010:107).

Bu bakımdan günümüzde dünyanın pek çok ülkesinde, ulusal ya da uluslararası önemdeki tarihi olayların cereyan ettiği mekânların farklı statülerde koruma altına alınarak, turizm, bilimsel çalışmalar ve eğitim amaçlı etkinlikler için kullanıldığı örnekler mevcuttur (Zaman ve Coşkun, 2012:119).

Alanda gerçekleştirilen anket çalışmasında ziyaretçileri bu alana çeken sebeplerin sorgulandığı soruda en büyük etkenin tarihi olayları yerinde görme isteği (% 51,5) olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan Cumhuriyet'in temellerinin atıldığı ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olması sebebiyle bu alana Türkiye çapında milli eğitim amaçlı okul gezilerinin düzenlenmesi gerekmektedir. 2005 yılında MEB'in ilk ve ortaöğretim öğrencilerini Çanakkale gezisine götürülme tavsiyesi gibi bir tavsiye de Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı için yayınlanarak yurt genelinde milli şuur ve bilincin daim olmasına katkı sağlanabilir (İlgar, 2015:8).

Savaş alanlarının korunması sadece maddi kanıtların (top, siper, tabya vb) değil, coğrafi kanıtların da korunmasını içerir. Savaşın en stratejik noktaları olan tepe ve kale görevi gören yamaçların orijinal şekli

bozulmamalıdır (Doğaner, 2006:14). Ancak basından takip edilen ve saha gözlemleri sonucu canlı canlı şahit olunan olaylarda, Tarihi Sit Alanı ve Milli Park ilan edilmesine rağmen farklı tarihlerde Basrikaletepe’de kamyon ve dozerlerle taş ocağı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan anket çalışmasında katılımcıların yarısından fazlası, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı’na devletin yeterli ilgiyi göstermediğini (% 52,6) belirtirken; Kurtuluş Savaşı’nın yapıldığı tarihi alanların günümüzde yeterince korunup korunmadığının sorgulandığı soruya ise katılımcıların % 61,1’i bu alanların korunmadığını düşündüklerini ifade etmiştir.

Bu durum Türkiye’de Milli Park ve Tarihi Sit alanı ilan etmenin savaş alanlarını korumak için yeterli olmadığını; tarihi olayların gerçekleştiği ve şehit kanlarının döküldüğü bu alanları korumak için duyarlı ve bilinçli olma gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tarihi Milli Park’ta tespit edilen bir diğer güncel problem ise ulaşım problemidir. Ankete katılan ziyaretçilerin çoğu Tarihi Milli Park’ta ulaşımı (% 43,8) öncelikli ihtiyaç olarak ifade etmiştir. Milli Parklar Genel Müdürlüğü, alan yönetimi bakımından buraya Uzun Devreli Gelişme Planını daha tam olarak uygulamadıkları için ulaşım konusundaki sıkıntıların ancak ilerleyen süreçlerde çözüme kavuşturulacağı öngörülmektedir.

Alanda tespit edilen eksikliklerden bir diğeri de tanıtım faaliyetleridir. Yapılan anket çalışmasına göre ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu (% 83,2) Tarihi Milli Park’ın yeterince tanıtılmadığını düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların neredeyse yarısı (% 49,5’i) Milli Park ilanından haberdar olmadığını belirtmiştir. Tanıtım faaliyetleri kapsamında yapılmaya çalışılan projeler bulunmasına rağmen bunların mevcut şartlar altında yeterli olmadığı görülmüştür. Tanıtım faaliyetlerinin daha fazla insana ulaştırılması ve ön plana çıkartılması gerekmektedir.

Ankete katılan ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğunun (% 76,8) Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ile Gordion Antik Kenti ve Midas Tümülüsü’nü birlikte ziyaret etmek için bu alana gelmiş oldukları görülmektedir. Gordion Antik Kenti ve Midas Tümülüsü gibi UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne aday olan bir alanın Tarihi Milli Park’a komşu olması bölgenin cazibesini arttırmaktadır. POTA da bu amaçla Gordion Antik Kenti’nin UNESCO Dünya kültürel mirası geçici listesinden ana listeye alınması ve bu konuda farkındalık oluşturulması hedefi kapsamında 6 Mayıs 2018 tarihinde Polatlı ilçesinde Uluslararası Gordion Yarı Maratonu’nu düzenlemiştir. Bu ve bunun gibi çalışmaların desteklenmesi ve ön plana çıkarılması gerekmektedir.

Son olarak belirtmek gerekirse; ankete katılan ziyaretçilerin % 86,3 gibi büyük bir kısmı, ziyaret ettikleri alanda herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Herhangi bir sorunla karşılaştıklarını belirten ziyaretçilere kulak verdiğimizde ise Tarihi Milli Park’ın alan yönetimi bakımından ele alınması ve giderilmesi gerekli problemlerin bir özeti olduğu görülmektedir.

Bu problemlerin ise neler olduğu incelediğinde; “Ulaşım, alan rehberi, bilgilendirme tabelaları, milli parkın girişinde görevlinin bulunmaması ve alanın istismar edilmeye açık olduğu, yeni düzenlemenin tarihi dokuyu bozduğu, tuvalet eksikliği ve Basrikaletepe yakınlarındaki taş ocağının varlığı” gibi yanıtların alanla ilgili karşılaşılan başlıca problemler olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın, 2015 yılında Tarihi Milli Park ilan edilerek koruma altına alınan Sakarya Meydan Muharebesi alanlarının, korunan alan yönetiminin değerlendirilmesine ve eksiklerini tespit edip öneriler sunulmasına katkıda bulunmuş olması temenni edilir.

Referanslar

- Doğaner, S. (2006). “Savaş ve Turizm: Troya ve Gelibolu Savaş Alanları”. *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 46, s. 1-21.
- Güngör, A.S. (2010). “Kurtuluş Savaşı Alanlarının Turizm Coğrafyası”. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İlgar, R. (2015). “Mabetleşen Bir Mekân: Gelibolu Yarımadası Tarihi Savaş Alanları Turizmi, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı”, S. 19 s. 1-20
- IUCN, (1994). *Parks for Life-Action for Protected Areas in Europe*. IUCN, Gland.
- Koç, K. (2015). *Sakarya Meydan Muharebesi Muharebe Alanları Gezi Rehberi*, Ertem Basım
- Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, (2016), Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Zaman, S. , Coşkun, O. (2012). “Milli Parklarda Kaynak Değer Kullanımı İçin Bir Öneri: Nene Hatun Tarihi Milli Parkı”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.16, S.3, s. 117-134